

Door een misverstand is een deel van het artikel 'Help de hoornaar' van de heer Frans Hoefnagels, zie *Bijen* 2(10): 278 (1993), niet opgenomen. Hieronder het resterende deel.

Hoornaar

In lichte en jonge bossen moeten wel een paar oude grens- of perceelbomen staan; die grotere holle bomen heeft de koningin nodig om haar nest te stichten. Helaas heeft de moderne bosbouw geen boodschap aan zogenaamde haardbossen en al evenmin aan oeroude perceelbomen. Wie zal het een hoornaarkoningin kwalijk nemen dat ze voor het stichten van een staat soms een vogelnestkast kraakt? In het voorjaar gaat zij op zoek naar een holle boom, schoorsteengat of ander geschikte nestplaats en maakt daar met gekauwd hout haar nest, dat lijkt op het nest van de gewone wesp. Ze legt in het begin een beperkt aantal eitjes waarvan de larven als ze zijn uitgekomen worden gevoerd met een soort vleespapje dat bestaat uit voorgedraaide insecten die de hoornaar heeft gevangen. Nadat de larven volgroeid zijn, gaan ze verpoppen en na enige tijd verschijnen hieruit de volwassen werksters. Deze cyclus duurt ongeveer vier weken. Nu nemen deze werksters alle werkzaamheden van hun moeder over zoals het bouwen van de horizontale raten met behulp van fijngekauwd hout, het voeden van de larven en het schoonhouden van het nest. De koningin houdt zich nu vooral bezig met het leggen van eitjes, en zo groeit de staat gestaag. In de zomermaanden moeten de hoornaars duizenden insecten vangen om hun broed te kunnen voeden. Tijdens het voeden scheiden de larven een zoete stof af welke weer wordt opgenomen door de werksters. Op hun beurt worden deze aldus voorzien van brandstof, nodig om te vliegen. Dit gedrag vertonen alle sociale wespen. Hieruit valt dan ook eenvoudig te verklaren dat wij eigenlijk nooit echt last van wespen hebben, totdat de staat volgroeid is en er geen of weinig larven meer aanwezig zijn. Dat is tevens de tijd waarin de jonge wespendarren en wespinkoninginnen worden geboren. Wegens gebrek aan zoetstof in het volkje zwerven in die tijd (augustus en september) veel werksters doelloos rond. Zij zijn op zoek naar zoetheid en wij kennen deze als de 'limonadewesp'. De prooien die de hoornaar vangt zijn veelal andere insecten zoals vliegen en muggen maar ook wespen.

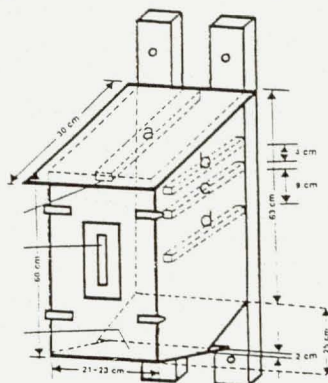
Dus beesten waarvan wij overtuigd zijn dat ze wel eens lastig of onhygiënisch zijn. Vooral vliegen zijn een lekkernij. Veelal worden de kop, de poten en de vleugels afgebeten en het lichaam wordt fijngekauwd en als vleesbrei aan de larven gevoerd. Onderzoek bracht aan het licht dat een hoornaarstaat in een boomgaard, het spuiten van chemische bestrijdingsmiddelen overbodig maakt. Als een soort eco-politie zwermen de hoornaars door de boomkronen en iedere vlieg, worm of made is een welkome aanvulling op het menu. In augustus bestaat de staat uit zo'n 600 hoornaars en is het nest zo'n 50 cm groot. Vanaf september worden er geen werksters meer geboren. Nu zien de darren en jonge koninginnen het levenslicht. Ze verlaten het nest en keren niet meer terug. Alle hoornaars inclusief de darren sterven nog voor de winter, alleen jonge bevruchte koninginnen zoeken een beschermd plekje en stichten in het voorjaar een nieuwe staat.

Bescherming

Wanneer we een hoornaarsnest ontdekken in bijv. een nestkast, dan moeten we dat niet vernielen maar het nest zelfs tijdens de winter, in de kast laten zitten. Soms brengt een koningin in zo'n kast de winter door,

terwijl een zeldzame keversoort, de Hoornaarkever, eveneens in dat oude nest overwintert.

Verstandige tuiniers gebruiken de Hoornaar om schadelijke insecten te bestrijden. We zouden een nestkastje voor de Hoornaars kunnen timmeren (zie tekening). De ideale maten hiervoor zijn: 60 cm hoog, 25 cm breed en 25 cm lang. Bevestig onder het dak een latje zodat de koningin gemakkelijk een begin voor het nestje kan

maken. De opening aan de voorkant is niet rond maar is een verticale sleuf met een lengte van 12 cm en een breedte van 2 cm. Maak in de bodem gaatjes voor de ventilatie.

Informatie

Een voorbeeld van deze kast is te zien in het Natuurhistorisch Museum 'De Peel' aan de Ostaderstraat 23 te Asten. Hier hangt er eentje tegen de Insektenmuur in de Bloemen en Kruidentuin. Hier zijn ook werktekeningen van deze kast verkrijgbaar. Het plaatsen van een dergelijke nestkast achter in de tuin in een rustig schaduwrijk hoekje is aan te bevelen. Hang het niet te laag op zodat aanvliegende hoornaars het u niet lastig zullen maken; een hoogte van

ruim twee meter is prima. De Hoornaar is onze grootste wespensoort en staat bekend als weinig agressief. Ze kunnen echter wel degelijk steken, vooral bij verstoring van hun nesten. Dit geldt echter voor alle wespensoorten. Veel mensen zijn daarom ook angstig voor wespen in het algemeen. Deels is deze angst terecht omdat sommige mensen sterke allergische reacties kunnen vertonen bij het oplopen van een steek. Bij benauwdheid of tekenen van flauw vallen moet dan ook altijd onmiddellijk een dokter worden gewaarschuwd. Daarom kan het wel eens nodig zijn om wespen-kolonies op te laten ruimen, vooral als ze in de buurt van de voor- of achterdeur zitten of bij het terras of op plaatsen waar kinderen spelen. Voor meer informatie kunt u bellen naar het Museum Asten, 04936-91865 of naar de museumimker, 04936-91356.

Frans Hoefnagels, Museumimker, Asten

Reactie op Hoefnagels

Frans Hoefnagels schreef in **Bijen** een stukje over hoornaars, waarbij ik het volgende nog graag toe zou willen voegen. In de Bijbel is ook sprake van hoornaars: blijkbaar de oudste bron waarin over hoornaars gesproken wordt. In Exodus 23, vers 28 lezen wij: *'Ik zal in verwarring brengen elk volk, waarmee gij in aanraking komt, en ik zal al uw vijanden voor u doen vluchten. Ook zal ik hoornaars voor u uitzenden, opdat zij den Heviet, den Kanaäniet en den Hethiet voor u uit verdrijven.'*

En in Deuteronomium 7, vers 20:

'Bovendien zal de Here, uw God, hoornaars op hen afzenden, totdat wie overgebleven waren en zich voor u verborgen hadden, zijn omgekomen.'

Of hier dezelfde hoornaars bedoeld worden als waar de heer Hoefnagels het over heeft dat weet ik niet, maar dat deze insecten het de mens destijds bijzonder lastig konden maken dat is wel duidelijk.
J. van Klarbergen, Oostrum.

Tennisclub

In september kreeg de tennisclub in Doesburg, zonder enige aankondiging vooraf, bezoek van duizenden belangstellende dames. Terwijl de wedstrijdcommissie nog druk bezig was met de indeling van de wedstrijden voor de clubkampioenschappen, hadden de dames intussen een plaatsje bemachtigd rond het centrecourt. De belangstelling was zo groot dat er een tekort was aan stoelen. Dit werd opgelost door er een terrastafel bij te betrekken. In afwachting wat komen zou hadden zij zich een eerste klas plaats verworven. Zij verwonderden zich er echter over dat de ober geen bestelling kwam opnemen en dat de spelers zich ophielden in de kantine. Nadat zij dit een half uur hadden aanschouwd werden ze wat onrustig. Als imker en buurman van de tennisclub heb ik maar besloten om de dames met zachte hand te verwijderen. Het publiek durfde weer naar buiten te komen, de ober bracht de consumpties en de wedstrijden konden beginnen.

A.J. Polman, Doesburg.